

הקמת הגטאות בפולין

א. ידע:

- מטרת מוצהרות בהקמת הגטאות והסברים נוספים להקמתם. דרך הניהול של הגטאות ודרכי הפיקוח עליהם. התפקידים שהוטלו על היודנראים.
- תנאי החיים בגטאות והשפעתם על הפרט, על המשפחה ועל החברה היהודית.
- דרכי ההתמודדות של היהודים בגטאות: הישרדות, 'קידוש החיים' ארגונים שפעלו בגטאות, תנועות נוער – מאפייני פעילותן

ב. מיומנויות:

- ניתוח טקסט חזותי
- ניתוח טקסט מילולי
- ניתוח קטע קולנועי דקומנטרי
- בניית טיעון
- עריכת השוואה

ג. מצגות:

- הגטאות בפולין: הקמת הגטאות – אריאלה שקד: [מצגת](#)
- הגטאות בפולין: ההתמודדות בגטאות – אריאלה שקד: [מצגת](#)

ד. דוגמאות לשאלות מתוך החוברת עם הספר פותח ספר ומתוך מבחני תוכנית סחל"ב:

1. שאלה 1. מתוך חוברת עם הספר פותח ספר עמ' 122-123

מיומנויות:

- א. הבחנה בין עובדה ודעה; בניית טיעון היסטורי (טענה המבוססת על עובדות היסטוריות).
ב. הפקת מידע מתוך מקור היסטורי (במקרה זה – מקור ראשוני). שימוש במקורות נוספים (ספר הלימוד) כדי לסתור או לאשש את העמדה המובאת בקטע המקור. יישום הנלמד בכיתה.

היודנראטים

- א. ד"ר פליציה קראי כתבה על היודנראטים: "מעולם לא היה מוסד דומה שהיה בו צירוף של שלטון מוחלט עם חוסר אונים מוחלט". (פליציה קראי, **פנים רבות לגבורה**, יד ושם, 2002, עמ' 40)
- הסבר את הטענה של ד"ר קראי תוך הבאת שתי דוגמאות היסטוריות המחזקות את דבריה
- ב. לפניך קטע מקור. קרא אותו וענה על השאלה שאחריו.

הקהילה ובלשון הכובש, היודנראט – היא תועבה בעיני הקהל הוורשאי. כשמוזכרים את הקהילה, דמו של כל אחד מתחיל רותח. אלמלא מוראה של מלכות, היה בא לידי שפיכות דמים [...] היא איננה בחירת הקהל, אלא עלתה לגדולה על-ידי התמנות ובתוקף המאורעות ומטעם השלטון הנאצי, שבהתאם לשיטתו, העניק לה זכויות אוטונומיות, לא רק תרבותיות אלא אף ממלכתיות. סטאזיינסקי מינה את צ'רניאקוב, שעד התמנותו איש לא ידעו, כמוהו כאלפי רבבה [...]. השמועה מהלכת, שהנשיא עצמו הוא דווקא אדם כשר, אלא שהפמליה שלו היא חלאת המין האנושי. מלבד שניים-שלושה היוצאים מן הכלל, ושאינן להם שום השפעה, כמו הפרופסור בלבן וא. וולפוביץ, וכל יועציו הם מן הפסולת הציבורית. לא אכנה בשמותיהם, כי אינם כדאיים, ששמותיהם יישארו חקוקים בתולדות הקהילה הוורשאית, אבל ידועים הם כבני בליעל [...] הקהילה נעשתה להם כפרה חולבת ולמעין לא אכזב לקחת שוחד וממילא לעשוק דלים ולרוצץ אביונים.

הכול נקרא על שם הנשיא והכול נעשה מטעמו. ובאמת הכול נעשה שלא בידיעתו ואפילו בלי הסכמתו, ואולי גם נגד דעתו ורצונו.

חיים אהרון קפלן, **יומן גטו ורשה**, אפריל 1941

- הצג את הדעה של חיים קפלן על היודנראט כפי שבאה לידי ביטוי במקור.
בחר מספר הלימוד, קטע מקור (מילולי או חזותי), הסותר את טענתו של חיים קפלן. הסבר במה המקור שהבאת סותר את דבריו.
בתשובתך ציין מראה מקום מלא ומדויק של הקטע שבחרת.

2. שאלה מתוך מבחן מסכם טוטליטריות ושואה, הריאלי, בית בירם, חורף תש"ף, ינואר 2020

מיומנויות:

- א. הבנת הנקרא, קישור בין קטע המקור לחומר הנלמד.
- ב. יישום החומר הנלמד ושימוש בספר הלימוד.

חיי היהודים בגטאות.

- א. לפניך קטע מקור מיומנו של המורה אברהם לוי, שנכתב בגטו ורשה ביום שישי, 5 ביוני 1942. הסבר/י את הרעיון המוצג בקטע. הצגי שני קשיים העולים מתוך המקור והסבר/י אותם על-פי חומר הלימוד שלפניך. הבא/הביאי דוגמא לדרך התמודדות עם כל אחד מהקשיים שהצגת.

[...] אחת מתופעות הלוואי המפליאות ביותר של מלחמה זו היא ההיצמדות לחיים, ההיעדר הגמור כמעט של ההתאבדויות. הבריות מתים בהמוניהם ברעב, במגיפת הטיפוס או במחלות אחרות, בהמוניהם הם נענים ונרצחים על-ידי הגרמנים, אך אין הם נמלטים מהחיים על דעת עצמם. נהפוך הוא, הם קשורים בחיים בכל חושיהם, הם רוצים לחיות בכל מחיר ולזכות לראות את סוף המלחמה. המתח הקיים במלחמת העולם גדול כל-כך, עד שהכל, מקטן ועד גדול, זקן ונער, מבקשים לזכות לראות את סופו של מאבק הענקים ואת המשטר החדש בעולם לאחר המלחמה. הזקנים שאיפתם אחת: לזכות ולראות את הסוף ואת מותו של היטלר.

מכיר אני יהודי שכולו שיבה, ודאי כבן 80. בחורף שעבר אירע לישיש אסון גדול. בן יחיד היה לו, כבן 52, והנה מת הבן בטיפוס. אין לו ילדים אחרים. והבן מת. הוא לא נשא אישה בשנייה, וחי עם בנו. לפני ימים אחדים ביקרתי אצל הזקן. בשעת פרידה (עדיין דעתו צלולה לגמרי) פרץ בבכי ואמר לי בזו הלשון: "רוצה הייתי לזכות לסופה של המלחמה, ולהוסיף לחיות לו מחצית השעה בלבד!"

דומה מדוע יבקש איש זקן כל כך לחיות? ואף-על-פי כן: גם הוא מבקש לחיות "לו מחצית השעה בלבד" לאחר הירייה האחרונה. זו שאיפתם הלוהטת של כל היהודים. [...]

מעובד מתוך: אברהם לוי, פנקסו של המורה מיהודיה, עמ' 70, בתוך השואה בתייעוד, מבחר תעודות על חורבן גרמניה, אוסטריה, פולין וברית המועצות, עורכים: י. ארד, י. גוטמן ו א. מרגלית, עמ' 163-164

- ב. מתוקף תפקידם התמודדו היהודים עם דילמות שונות. בחרי/י דילמה אחת, הסבר/י אותה ובססי/י את דבריך על מקור מתוך ספר הלימוד.

3. שאלה מתוך מבחן מסכם טוטליטריות ושואה סחל"ב, תיכון רופין, חורף תש"ף

מיומנויות

א. השוואה בין מידע המופיע בשני קטעי מקור – בניית קריטריונים להשוואה והסקת מסקנות מהמידע העולה מהשוואה זו.

ב. בניית טיעון היסטורי – הצגת טענה מבוססת עובדות היסטוריות.

החיים בגטו

קטע מקור 1

"היוקר משתולל, ואין לתאר את המחסור. התמותה עלתה בצורה מחרידה. אנשים נופלים ברחובות. הבריות מוכרות את הכותנות שלעורן ואת הכר שלמראשותיהן. ליד כל שער סוחרים בסוכריות ב- 5 וב- 10 גרוש. כאשר הלחם היה לדבר שבמותרות, מרמים את הרעב בסוכריה. אין מספר לפושטי היד (קבצנים) הרעב הוליד מקצוע חדש: "חוטפים". בסחבות בלויות ומזוהמות, בלתי מסופרים ובלתי מגולחים, הפנים שטופי דם ומלאי חבורות, אורבים ה"חוטפים" לחבילה, לתרמיל, לכיכר לחם, ללחמנייה ולראש סלק מתוך סל המוכר. החולים בבתי החולים היהודיים סובלים חרפת רעב. אין לתאר את סבל הילדים. לעוללים אין חלב. גדל קציר (המוות) השחפת. מחסור נורא ואכזרי שורר בקרב המון היהודים. הספסרים (סוחרים) הקשוחים, שאבד להם צלם אדם, פושטים את עורם של השלדים. על הרעב נוספה מכת החטיפה לעבודה. השוחד משגשג. בני העשירים פודים את נפשם, והמשטרה היהודית סוחרת באנשים תמורת כמה זלוטי(מטבע פולני).. (ביולעטיין", גיליון 6 (16), מאי 1941, מתוך: עיתונות המחתרת, כרך ב', עמ' 259-260)

קטע מקור 2

"בכל גוש בתים הופעל ועד סיעוד, כדי לעזור לנפגעים ביותר. הופעלו בתי-תמחוי עממיים, שחילקו חינם ארוחות קלות לעניים. בתי-ספר פעלו בחשאי. ישיבות למדו בחשאי. נתפרסמו שבועונים ועלוניים בעברית, בידיש ובפולנית. (מתוך רשימותיו של מרטין גילברט, מסע אחרון, עמוד 88)

א. השוו את החברה היהודית בשני קטעי המקור. בססו את תשובתכם על שני תבחינים (קריטריונים) הסבירו מה אתם לומדים מהשוואה זו לגבי החיים בגטו?

ב. הסבירו באיזו מידה ניתן לראות את תנאי החיים בגטו כתוכנית גרמנית מכוונת להכחדת היהודים? בססו את ההסבר על 3 עובדות היסטוריות.

4. מבחן מסכם טוטליטריות ושואה, סחל"ב – מקיף ז' באר שבע – חורף תש"ף

מיומנויות

- א. ניתוח קטע מקור חזותי ומילולי; יישום מידע שנלמד
ב. יישום מידע שנלמד; בניית טיעון היסטורי – הצגת טענה מבוססת עובדות היסטוריות.

ילדים בשואה

לפניכם שני קטעי מקור המתארים את החיים של הילדים בגטו, קראו את הקטעים וענה על השאלות:

קטע א'

שלמה צלאל, יליד לודג' מתאר את החיים בגטו לודג' והוא בן 16. שלמה ניסה להציל את אביו מרעב על ידי כך שהוא החליף את ציוריו בפת לחם.

בתוך: <http://www.ravdori.co.il/stories/> - שורדים-שנים-את-כל-תקופת-השואה/

קטע ב'

המבריה הקטן, הנריקה לזוברט (עמ' 198 בספר הלימוד של מט"ח)

- א. העריכו את איכותם של קטעי מקור אלו, והסבר את תרומתם של קטעי המקור ללימוד על חיי הילדים בגטאות.
ב. פרופ' דליה עופר היא היסטוריונית העוסקת בחקר השואה. במאמרה על ילדים ונוער בתקופת השואה – סוגיות לדיון, היא ציטטה את המשפט הבא:

” ככל שגדל האסון שפקד את הציבור היהודי, ובכלל זה גירושים, מעצרים, ורציחות – סבל הילד היהודי יותר מכולם”

בתוך: Joseph Kermish, To Live with Honor, To Die with Honor: Selected Documents from the Warsaw Ghetto Underground Archives, “O.S. Oneg Shabath”, Jerusalem, New York https://www.yadvashem.org/odot_pdf/Microsoft%20Word%20-%201986,%20p.%2039%205104.pdf

- הסבירו טענה זו תוך התבססות על שתי עובדות היסטוריות.

5. מבחן מסכם טוטליטריות ושואה, סחל"ב, בית חינוך משותף שער הנגב, חורף תש"ף

מיומנויות

- א. הבחנה בין דעה ועובדה והבעת עמדה אישית – בניית טיעון היסטורי – טענה מבוססת עובדות היסטוריות.
- ב. שימוש בספר הלימוד, איתור מקור היסטורי .

אנשי היודנראט

מקור 1 : אנשי היודנראט

”מי מאתנו אינו מכיר את הדמויות הללו? הרי הם, כדברי העיתונות מאותם הימים, משמנה וסולתה של לובלין היהודית. כולם עסקנים ציבוריים יהודיים, מנהלי מפלגות פעילים, עסקנים במוסדות ציבור שונים שבעיר ...

לכל אחד מהם כת חסידי ותומכיו, אשר בחרו בהם כנציגים במוסדות היהודיים והלא-יהודיים בעיר ובארץ ובראש ובראשונה במוסדות הקהילה ...

”בימים כתיקונם” של לפני המלחמה היו חיכוכים בין הכיוונים הציבוריים השונים ונציגיהם: היו מריבות בישיבות ההנהלה, ובימי הבחירות היה מתנהל מאבק, שבו לא נרתעו מהתקפת הזולת בעיתונים ... אף-על-פי כן נחשבו כולם בעיני הציבור כשרים ונקיי כפיים, גם אם יהודי או אחר לא היה כליל השלמות בעיניה קהל.

כל אלה היו יהודים גאים בעלי הכרה לאומית, וכל אחד מהם לחם בתחומו הוא לזכויות לאומיות ואישיות של יהודי פולין וטובת הכלל לנגד עיניהם ... אל לנו להתבייש באנשים אשר הרכיבו את היודנראט. טובים מהם לא היו לנו.

אף-על-פי כן קרה מה שקרה ...

מה קרה?

היודנראט התחיל את עבודתו בעולם, אשר היה מוכר לו מלפני המלחמה, והשתמש באמצעים מנוסים ובדוקים בעולם זה. הוא לא הבין ולא תפש, כי עם בואם של הגרמנים השתנה העולם

לחלוטין, כי קם עולם של מושגים חדשים, שיטות עבודה חדשות, "מוסר חדש" ו"אידיאלים" חדשים.

העולם הישן שוב לא היה קיים.

הכובש הגרמני, אשר היה מפקח על עבודת היודנראט והסתכל על כך בשקט ובמתינות, כלל לא היה אכפת לו, שהיהודים עוסקים ב"דמוקרטיזציה" כתמול שלשום. בשבילו היה היודנראט כולו משחק גרידא כדי לרמות אותו... בדרך זו של "המשחק ב"יודנראט" הצליח הכובש הגרמני להוליך שולל את כולם הן את היהודים הפשוטים והן את היודנראט.

העובדה, שמהיהודים החכמים והנבונים נבצר היה להבין, כי היו רק משחק בידי הגרמנים, זאת היא מקור הטעות הטראגית, אשר טעו אנשי היודנראט בלובלין, בדומה ליודנראטים אחרים בשטח פולין הכבושה".

(בלומנטל, תשכ"ז, תעודות מגטו לובלין, יד ושם, עמ' 30-32)

א. קראו את קטע המקור וכתבו עובדה היסטורית אחת הנזכרת בו, וביטוי אחד הנזכר בו ומשקף את העמדה האישית (דעה) של הכותב.

הביעו דעתכם, האם אתם תומכים בעמדת כותב הקטע או מתנגדים לה? בססו את תשובתכם על המציאות ההיסטורית בתקופה זו.

ב בחרו מקור נוסף (מילולי או חזותי) מספר הלימוד שלכם בנושא טוטליטריות ושואה העוסק במורכבות תפקיד היודנראט. ציינו מראה מקום מדויק למקור שבחרתם.

הצעות למטלה – גילה רצ'בסקי

6. החיים בגטו וורשה מנקודת מבטו של ניצול השואה פרץ חורשתי – עדות מצויירת

מיומנויות:

- א. ניתוח מקור היסטורי חזותי, הבחנה בין דעות לעובדות.
- ב. שימוש בספר הלימוד, איתור מקור היסטורי; בניית טיעון – טענה מבוססת עובדות היסטוריות (במקרה זה – הסבר כיצד המקור מחזק את המידע המופיע בציור של חורשתי).
- ג. שימוש בספר הלימוד, איתור מקור היסטורי; בניית טיעון היסטוריה – טענה המבוססת עובדות היסטוריות (במקרה זה – הסבר כיצד המקור הנוסף מחזק את עמדתו של חורשתי).
- ד. ניתוח מקור חזותי; יישום מידע.

לפניכם חמישה ציורים שצייר ניצול השואה, פרץ חורשתי (1920-2017). בגיל 70, 50 שנה לאחר השואה, החל חורשתי לצייר במשך 20 שנה יותר מ-200 ציורים שבהם הנציח אירועים שחוה בעצמו בתקופת השואה בגטו וורשה וכפרטיזן. לכל ציור הוסיף חורשתי תיאור מילולי.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת היסטוריה

- א. התבוננו בעדותו המצויירת של פרץ חורשתי. הציגו חמש עובדות היסטוריות ושלוש מדעותיו כפי שמובאות בעדותו על כיבוש פולין, המעבר לגיטו וחיי היום יום בגיטו וורשה.
- ב. חפשו בספר הלימוד מקור היסטורי מילולי או חזותי שמחזק את אחת העובדות שהציג חורשתי בעדותו (הציגו במדוייק את שם המקור, שם הספר, עמוד) והסבירו כיצד המקור שבחרתם מחזק את דבריו של חורשתי.
- ג. חפשו בספר הלימוד מקור היסטורי מילולי או חזותי המחזק את אחת מדעותיו של חורשתי, (הציגו במדוייק את שם המקור, שם הספר, עמוד)
- הסבירו כיצד המקור שבחרתם מחזק את דבריו של חורשתי.
- ד. איזה מידע על הגיטו הוסיפו לכם ציוריו של חורשתי? מה ייחודו של מקור היסטורי זה ללימוד על חיי יהודי פולין עם הכיבוש הנאצי ובגיטו וורשה, בססו את תשובתכם על שלוש דוגמאות מהעדות

ציור מס' 1

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת היסטוריה

ציור מס' 2:

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית
 אגף חברה ורוח
 הפיקוח על הוראת היסטוריה

ציור מספר 3:

ציור מס' 4

מדינת ישראל
משרד החינוך
המוזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת היסטוריה

ציור מס' 5:

7. רעיון קידוש החיים בגטו ורשה – ארכיון עונג שבת

מיומנויות:

- א. הפקת מידע מסרטון.
- ב. קישור בין שני תופעות היסטוריות.
- ג. בניית טעון היסטורי – טענה מבוססת עובדות היסטוריות; איתור מקור היסטורי באתר מקוון.
- ד. הבעת עמדה – בניית טיעון – טענה מבוססת עובדות היסטוריות.

התבוננו בסרטון וענו על השאלות המצורפות:

<https://www.youtube.com/watch?v=AGqYyj3M6ro>

שאלות:

- א. מה הייתה מטרת הקמת ארכיון 'עונג שבת'?
- ב. הסבירו את הקשר בין ארכיון 'עונג שבת' לבין רעיון קידוש החיים.
- ג. הסבירו את תרומתו ההיסטורית של מפעל ארכיון 'עונג שבת' בגטו ורשה. בססו את דבריכם באמצעות מקור היסטורי חזותי ומילולי הלקוח מתוך ארכיון עונג שבת באתר יד ושם:

<https://www.yadvashem.org/he/holocaust/about/ghettos/warsaw.html>:

הסבירו מדוע בחרת במקור זה לביסוס דבריך.

- ד. ההיסטוריון שמואל ד' קאסוב טען במחקרו על ארכיון עונג שבת: "זהו סיפורו של הארכיון החשוב ביותר שנוצר בשואה" הביעו עמדתכם בנוגע לטענה זו, בססו את דבריכם על שתי עובדות היסטוריות.

8. חיי היום יום בגטאות

מיומנויות:

- א. הפקת מידע מסרטון תיעודי.
- ב. איתור מידע ושימוש בספר הלימוד להפקת מידע.
- ג. איתור מידע היסטורי מסרטון תיעודי.
- ד. איתור והפקת מידע מסרטון (מקור חזותי); בניית טיעון – טענה מבוססת עובדות היסטוריות.

התבונן בסרטון חיי היהודים בגטאות וענה על השאלות:

https://www.youtube.com/watch?v=B6P6K2YzyBI&feature=emb_rel_pause

- א. הסבירו מהו גטו? כיצד הוקם? כיצד התנהל המעבר של היהודים לגטאות?
- ב. מדוע הקימו הגרמנים את הגטאות? הוסיפו מספר הלימוד מטרות נוספות להקמת הגטאות.
- ג. תארו את חיי היהודים בגטאות השונים, הביאו שלוש דוגמאות מתוך הסרטון.
- ד. כיצד התמודדו היהודים עם התנאים שנכפו עליהם בגטאות? הביאו שתי דוגמאות מתוך הסרטון.

9. תנועות הנוער – מאפייני פעילותן

מיומנויות:

- א. יישום מידע שנלמד; בניית טיעון היסטוריה (טענה מבוססת עובדות).
- ב. קישור בין שתי תופעות היסטוריות, תוך יישום הידע שנלמד.
- ג. הבעת עמדה.

לפניכם קישור לאתר יד ושם בנושא תנועות הנוער

https://www.yadvashem.org/yv/he/exhibitions/youth_lodz/eduiot.html

- א. בחרו שתי עדויות, הסבירו כיצד העדויות שבחרתם משקפות את הצהרת תנועות הנוער בגטאות – "היינו שם אך לא חיינו שם", התבססו בתשובתכם על דוגמאות מתוך העדויות.
- ב. הסבירו את הקשר בין פעולות תנועות הנוער בגטאות לרעיון קידוש החיים.
- ג. התבוננו בתמונות המצורפות. פעולות הנוער המוצגות בתמונות מבטאות התנגדות ו'קידוש החיים' או ביטוי של התעלמות מן המציאות? חוו דעתכם תוך התבססות על המקורות ההיסטוריים ועל שתי עובדות.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת היסטוריה

תמונה מס' 1: טקס אזכרה להרצל ולביאליק של חזית הנוער הציוני, גטו לודז'.

תמונה מס' 2: מצעד של חברי תנועת נוער בגטו.

(לכל תנועה היו את הדגלים והסמלים שלה וגם בתוך התנועה הייתה חלוקה לקבוצות שגם להן היו, לעיתים, סמלים ודגלים משלהן.)

מתוך: https://www.yadvashem.org/yv/he/exhibitions/youth_lodz/during.html

10. היודנראטים - נקודות מבט שונות

מיומנויות:

- א. הבנת העמדה המוצגת בקטע מקור; השוואה בין מקורות והסקת מסקנה
- ב. יישום בין ניתוח המקורות לידע שנלמד; בניית טיעון היסטורי – טענה מבוססת עובדות.
- ג. יישום הידע שנלמד; השוואה בין מקורות היסטוריים.

לפניכם שני קטעי מקור היסטוריים השקפים נקודות מבט שונות על הנהגת היודנראטים קראו אותם וענו על השאלות המצורפות:

קטע מקור מס' 1: פורסם בעיתון הרשמי היחיד שהותר להפצה בגטו וורשה מטעם היודנראט, בדצמבר 1940

23 בדצמבר 1940

האירועים והתקנות האחרונים גרמו למהפיכה יסודית בחיים היהודיים, והביאו לשורה של תמורות יסוד. הם חוללו שינוי יסודי גם באופי ובפעולה של הקהילה היהודית או המועצה היהודית. לפני המלחמה הייתה הקהילה מופקדת על תחום פעולה מוגבל למדי, שעיקרו ענייני דת וסעד...הקהילה קבלה עתה אופי אחר לגמרי של משרד למען יהודים, לכל העניינים הנוגעים לאוכלוסייה היהודית. עם יצירת הרבעים היהודיים (גטאות) אופי זה, ההולך ומתחזק, הפך בולט יותר. הקהילה אחראית לביצוע החובות שהטילו השלטונות על הציבור היהודי, ומאיך גיסא עליה להביע כלפי השלטונות את הצרכים של אותה אוכלוסייה עצמה. באופן כזה הפכה הקהילה לנציג יחיד ומתווך בין האוכלוסייה היהודית והשלטונות. לשם כך הוענקו לה זכויות וסמכויות מסוימות. הקהילה הייתה למוקד ראשי המרכז בתוכו את כל העניינים היהודיים השונים. זה נותן לה זכויות מסוימות. אך גם מטיל עליה חובות. שמירת האיזון בין הזכויות והחובות הוא תפקיד קשה אך חשוב, שבמילואו מותנים היחסים ההדדיים התקינים בין הקהילה והציבור.

מקור: גזטה ז'ידובסקה (העיתון הרשמי היחיד שהותר להפצה בגטו מטעם היודנראט), מס' 46, 1940

קטע מקור מס' 2: קטע מספרה של ניצות גטו ורשה הלינה בירנבאום

לפניך קטעים מתוך ספרה של הלינה בירנבאום, 'החיים כתקווה' - זיכרונות מהשנים 1939-1945.
בירנבאום נולדה בוורשה ב 1929 למשפחה יהודית ממעמד בינוני והייתה בית עשר כשפרצה מלחמת העולם השנייה.
בספרה היא מתארת את קורותיה וקורות משפחתה בשואה. הספר נכתב בישראל בשנת 1983.

כאשר הקימו את הגיטו וכאשר התכניות הנפשעות שלהם כבר היו ידועות, עדיין הישלו את עצמם יהודים לא מעטים. (והיודנראט השתדל ככל יכולתו להעמיק את האשליה המסוכנת) שתוך שמירה על זהירות מרחיקת לכת וציות לרודפים, יצליחו רוב היהודים להינצל מהמוות. חוגים אלה, ומעל לכול פקידי היודנראט הכריזו והזהירו, שהתנגדות כלשהי או, אלוהים ישמור, מאבק בכובשים, ימיט שואה מידית על היהדות כולה. השקפות אלה שהופצו וחוזקו בקרב תושבי הגיטו סימנו התחלה של שיתוף פעולה בזוי של היודנראט והמשטרה עם הכובש הנאצי. שיתוף הפעולה הזה והביצוע העיוור של פקודות הנאצים הברבריות פגעו קשה בציבור היהודים בגיטו. לעתים תכופות שמעתי על כך בבית ההורים ובין המכרים. התקוממתי נגדם בכל מאודי ושנאתי אותם.

עזרה. המזון נעלם מיד מהחנויות והדוכנים, הרעב איים על הגיטו כולו. לא היו עוד כל אפשרויות בריחה והצלה. נותר רק המאבק נגד האויב האדיר וחסר הרחמים. מעטים היו מוכנים למאבק זה באותם הימים. בדרך כלל פחדו אפילו לחשוב על כך. במשך שנים, עד תחילת האקציות הגדולות של גירוש אלפי אנשים למחנה ההשמדה בטרבלינקה, דיכא היודנראט את רוח ההתנגדות והמאבק. היודנראט, חלש ומציית לפקודות הגרמנים, חרש לאנחות ואדיש לדמעות אנשים, דאג רק לשאת חן בעיני המרצחים, ובתמורה לצייתנות להציל את עורם, את חיי משפחותיהם, קרוביהם, ידידיהם, ושל אלה שהשיגה ידם לשלם היטב עבור הצלה.

החיים כתקווה, עמ' 15, 17. הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1983.

א. מהי נקודת המבט העולה בכל קטע מקור לגבי הנהגת היודנראט, הסבירו מדוע קיימים הבדלים ביחס אל היודנראט ?

ב. הסבירו איזה מקור, לדעתכם, משקף טוב יותר את המציאות ההיסטורית בגטו וורשה ביחס ליודנראט ? הסבירו מדוע באמצעות שתי עובדות היסטוריות.

ג. יו"ר יודנראט גטו וורשה כתב ביומנו ביולי 1942 ...

.. "רבים מעלים נגדי טענות על שאני עורך שעשועים לילדים, פתיחות חגיגות של גינות, שמנגנת תזמורת ... אני נזכר בסרט : אוניה טובעת ורב החובל- לשם עידוד רוחם של הנוסעים- מצווה לתזמורת הג'אז שתנגן. אני החלטתי לחקות את רב החובל הזה..."

הסבירו את הסתירה הקיימת בין דברי צ'רניקוב לעדותה של הלינה בירנבאום?

11. עדויות על מנהיגות היודנראטים בגטאות

מיומנויות

א. הפקת מידע מתוך מקור היסטורי (שימוש בהיסטוריה אוראלית); עיגון המידע המופיע במקור תוך יישום מידע שנלמד.

ב. הפקת מידע ממקור היסטוריה, תוך יישום המידע שנלמד.

ג. הבחנה בין מקורות היסטוריים; בניית טיעון היסטורי – טענה מנומקת באמצעות עובדות היסטוריות.

התבונן בסרטון עד דקה 38: 10.

<https://the-openclass.org/core/videos/4189/>

א. בחרו עדות אחת מתוך הסרטון, מהי עמדתו של העד כלפי היודנראט? בססו את עמדתו על סמך שתי עובדות היסטוריות.

ב. מהי תרומת העדות שבחרתם ללימוד על הנהגת היודנראטים בגיטו, בססו את דבריכם על דוגמה מהעדות.

3. הצעו עוד סוג של מקור היסטורי שיסייע ללימוד על היודנראטים. הסבירו מדוע?